BARN FOTOGRAFERER

i barnehagen

Når barn fotograferer, får de formidle sin opplevelse av barnehagehverdagen. Foto kan fortelle personalet og foreldrene mye om hva barna er opptatt av. Dette gir personalet viktig informasjon og grunnlag for ny læring om barna og deres utvikling.

av Marianne Undheim

BARNETS PERSPEKTIV

Barn ser verden fra et annet perspektiv enn voksne. De kan ofte lettere kjenne seg igjen i foto tatt av andre barn, fordi bildene er tatt fra barnas perspektiv. Små barn må se opp på voksne som står, og de er vant til å se voksne fra et nedenfra-og-opp-perspektiv. Når voksne fotograferer små barn slik, ser barna seg selv på bildet fra et ovenfra-og-ned-perspektiv. Dersom den voksne setter seg ned på kne eller på gulvet, får en i større grad fotografert i samme perspektiv som barna selv. Da er det mye lettere å fange øyeblikket og det barnet er opptatt av.

Det er spennende å studere bilder fra en tur der både barn og voksne har fotografert. En kan ofte undre seg over om de virkelig har vært på den samme turen? To forskjellige barn kan også ta helt forskjellige bilder, på samme måte som to voksne gjør det – nettopp fordi vi er opptatt av og interessert i forskjellige ting. Derfor er det nyttig for hele gruppa at det er flere som bytter på å fotografere.

Tre 5-åringer har fått i oppdrag å fotografere matematiske former i skogen. De går på «jakt» med kameraet, og finner mye spennende. Her er noen firkanter som de fant.

> **Bilder blir en god innfallsvinkel til filosofiske og undrende samtaler**

Tid til læring

De fleste bildene i denne artikkelen er tatt av 4-6-åringer, men også 2-åringene i barnehagen kan fotografere selv. Alle barn trenger imidlertid opplæring først, og de må gjennom et «rable»-stadium der de knipser vilt, får eksperimentere og prøve seg fram først. Dersom en bruker litt tid sammen med barna og ser på bildene etterpå (gjerne direkte på kameraet), kan barnet lære mye om egen fotografering. Hva er et bra foto? Hvilke bilder liker jeg? Dette gir også personalet viktig innsikt i barnets tanker og synspunkt.

Når barn fotograferer, har de ofte fokus på enkeltstående ting, og de går ofte svært nær det som fotograferes. Lær barna å se verdien av å fokusere skikkelig, og å være konsentrerte om hva de tar bilder av. Barn viser ofte kreative sider ved seg selv når de fotograferer, sider som man kanskje ikke ser så lett i andre situasjoner. Spør barnet hva det tok bilde av. Med de eldste barna kan man også spørre hvorfor det tok bildet akkurat slik, og hva det tenkte rundt selve fotograferinga. Dermed blir bilder en god innfallsvinkel til filosofiske og undrende samtaler.

Disse bildene er tatt av ei jente på 6 år. Hun har fotografert mye og er opptatt av hvordan ting ser ut.

På vei innover i skogen, tar hun mange nærbilder av skogen og «våren». Det blir litt travelt å fotografere mens vi går, så hun plukker med seg ting som hun vil fotografere seinere. Vel framme i skogen, stiller hun opp det hun har funnet, og tar bilder.

Vi hadde funnet gåseunger og vi fant en skolopender" (Jente 6 år)

Jenta fokuserer godt når hun tar nærbilder. Skolopenderen holder hun i den ene hånda, mens hun holder kameraet i den andre og fotograferer. Dersom hun trenger hjelp til å holde det hun har funnet, instruerer hun hjelperen nøye for å få det rette lyset.

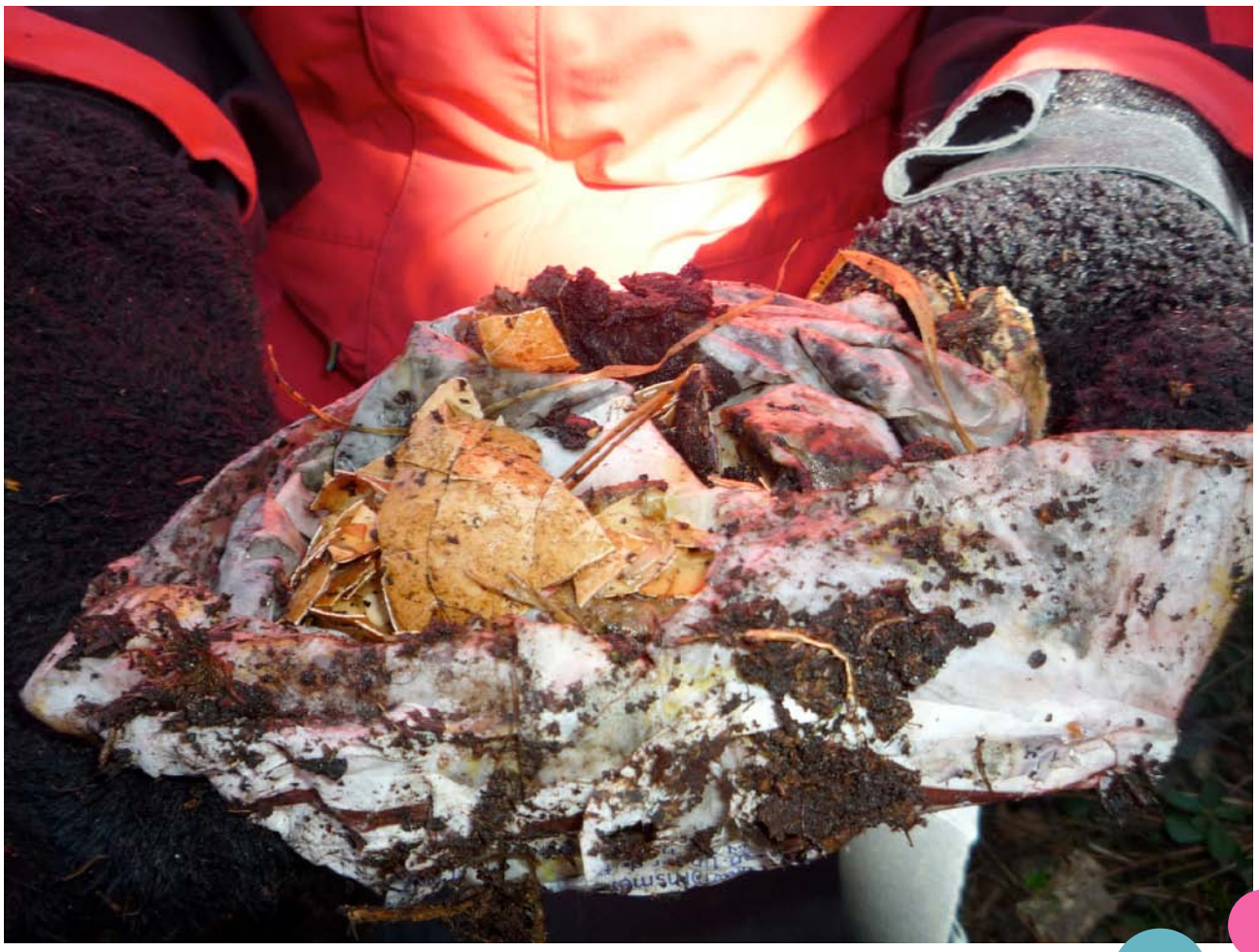

«Dette så ut som lava, men det var en knekkebrødpose og eggeskall»
(Jente 6 år)

DEN VIKTIGE BILDETEKSTEN

Det neste bildet er tatt av en gutt på 3 år. Etter at de hadde skrevet det ut, viste han det stolt fram. Alle trodde det var den gravide magen han hadde fotografert. Men da han ble spurt, svarte han: «Jeg har tatt bilde av gullglidelåsen».

Et fotografi kan lett feiltolkes av andre som ikke ser det samme som fotografen, eller som ikke var tilstede. Derfor er det viktig å ha en bevisst holdning til hva man skriver som tekst til bildene. En bildetekst skal ikke bare informere om det samme som man kan «lese» ut av bildet, det skal supplere bildet. Skriv gjerne litt om aktiviteten som er fotografert, hva som skjedde rett før og rett etterpå, og hva barna var opptatt av. Spør gjerne barna, og et direkte sitat fra et barn passer alltid inn. Barn er som regel veldig direkte og konkrete i sine kommentarer til bildene. Det er også spennende å skildre en stemning i et bilde, enten det er fra en tur i nydelig høstvær, eller fra et eksperiment i sandkassen.

Å SKRIVE UT BILDER

Når barn fotograferer, er det ekstra stas å få være med og skrive ut bildene sine etterpå. Bruk gjerne barnas fotografi i dagsrapporten, på veggplakater eller i barnets perm. La barnet selv få sette tekst til. Noen av de eldste barna klarer å skrive ut bildene selv, lime dem inn i f.eks. dagsrapporten og diktere eller kanskje til og med skrive teksten.

På mange skrivere kan man sette kameraets minnebrikke *direkte* inn i skriveren (integrert kortleser), og man kan se bildene på en liten skjerm på skriveren, helt uavhengig av en datamaskin. Da kan barna lett være med og bestemme hvilke bilder som skal skrives ut. På skrivere med skannerplate, er det ofte mulig å skrive ut et indeksark av f.eks. de 20 siste bildene, og dermed kan barna merke av de bildene de ønsker. En tredje mulighet er å gå via datamaskinen. Slik kan en se bildene i større format, og evt. redigere bildene dersom ønskelig.

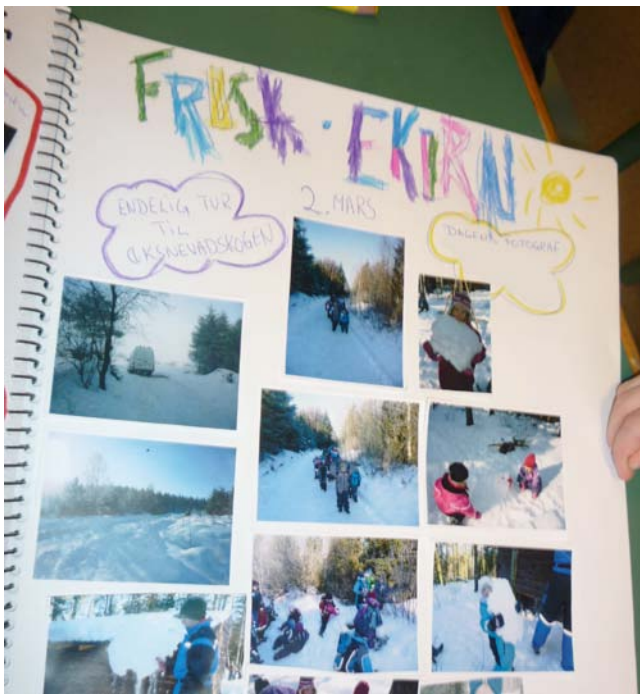

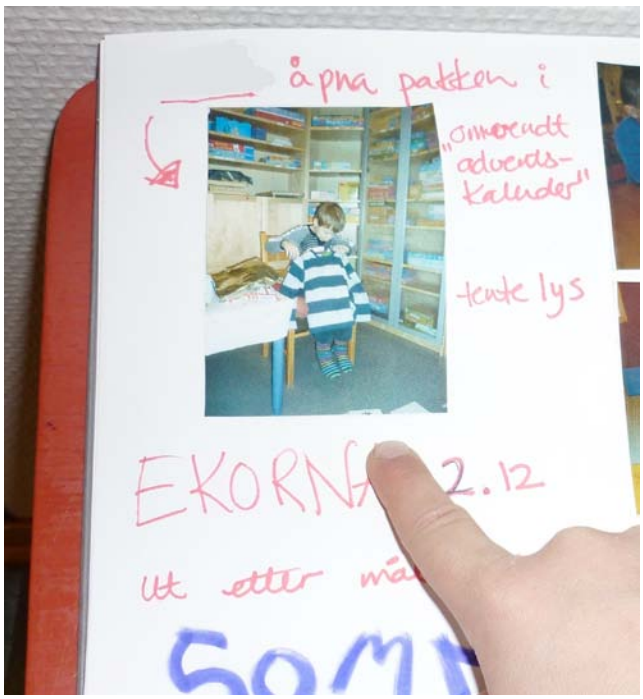

Lim inn bilder og skriv tekst fra dagen i dag i en dagsrapport. Både barna og foreldrene stopper opp og studerer boka og samtaler rundt bildene. Barna forteller ivrig både om det de ser i dagsrapporten, men også om andre opplevelser fra barnehagedagen. «Jeg vil lese i dagsrapporten,» sier gutt 5 år. Han går bort og «leser» og ser på bildene fra dagen i dag. «Der er hesten. Jeg pakket opp pakken i dag.» Barnehagen har omvendt adventskalender nå i adventstida, og i dag var det hans tur til å vise hva han hadde tatt med. Som bildet viser, ligger boka lett tilgjengelig både for barna, foreldrene og personalet, og de kan «lese» i den når de ønsker. Siden det er ei bok, har de også anledning til å bla tilbake til dagen før dersom de ønsker det.

TIPS:

- Det er viktig at barna får opplæring i bruk av kameraet når de skal fotografere. Barn lærer raskt, men det er godt med en oppfrisking av det viktigste: *Trykk her for å ta bildet, skru kameraet av og på her, og husk at snora skal henge rundt halsen / armen hele tida. Når barna er ferdige, legges kameraet på en fast plass. Dersom de vil ta flere bilder senere, henter de kameraet igjen.*
- Mislykkede bilder bør slettes, gjerne direkte fra kameraet.
- Dersom mange barn skal fotografere, er det lurt å ta et bilde av barnet med en lapp der det f.eks. står «NY FOTOGRAF» først, da er det lett å se hvem som har tatt hvilket bilde etterpå.

FOTOGRAFI OG SPRÅKUTVIKLING

Språkforsker Anne Høigård sier at 0-6-årsalderen er den viktigste språkutviklingsperioden, og at det er mye god språktrening i å kommunisere rundt bilder (Høigård 2008/09). Fotografi er svært språkfremmende for alle barn, men særlig for de yngste, for flerspråklige og andre som trenger litt ekstra støtte. Barns ordforråd vil også bli styrket gjennom bruk av fotografi. Rammeplanen legger stor vekt på at barnehagen skal skape et språkstimulerende miljø for alle barna. Et fotografi kan aldri erstatte erfarte opplevelser, men det er en god støtte til å kunne huske ting, f.eks. når barnet skal fortelle om en opplevelse til foreldrene senere.

Det jeg hører, det glemmer jeg.
Det jeg ser, det husker jeg.
Det jeg opplever, det forstår jeg.
Det jeg selv gjør, det kan jeg!

Nora Lindén og Lila Marie Moberg skriver i boka *Barn og kommunikasjon* (2008) at barn fotograferer det de er opptatt av, og dette er et godt grunnlag for samtale med en voksen. Bruk tid til å samtale med barna om bildene, del tanker og reflekter sammen med barna, det er god språkstimulering. Alle barn har noe å fortelle når de kan samtale om noe konkret, f.eks. noe

de kan se på et bilde. Dessuten er det ekstra motiverende for barnet når det har tatt bildet selv. På den måten blir barnas fotografering både en god stimulering av deres språkutvikling og begrepsinnlæring, og en gylden anledning for barnet til å fortelle sin historie. Dette er viktig for alle barn, men særlig viktig for barn som trenger ekstra støtte i sin språkutvikling, bl.a. flerspråklige.

BILDER AV TID

Bilder kan også hjelpe barna til å utvikle et kontekstuavhengig språk («der-og-da-språk»), dvs. å kunne snakke om noe som

«Jeg lager kattekostyme til karneval. Jeg har klippet ut ørene, og nå limer jeg ull på de. Til slutt limer jeg ørene på selve katten. Så ser jeg meg i speilet, for å se om det ble bra.» Denne jenta er 5 år gammel. Hun gjør det meste selv.

> fotografier eller illustrasjoner kan gjøre det enklere for barn å forstå sammenhenger

har skjedd eller skal skje. Denne språkformen er vanskeligere enn det kontekstavhengige språket («her-og-nå-språk»), der barna kan få hjelp av den konkrete situasjonen. Bildene blir dermed en støtte for «der-ogda-språket», som er viktig i *skolen* og seinere i livet. En bildeserie kan hjelpe barn til å fortelle *detaljert* om en opplevelse.

FOTO I SAMTALER MED BARN

Bruk gjerne foto fra barnehagehverdagen som utgangspunkt for barnesamtaler. Velg ut bilder som viser barnehagens mangfold. Snakk med barna om hva de liker å gjøre, hva de ikke liker, og hvem de leker med. Gi barna anledning til å reflektere rundt sine egne læringsprosesser: «Hvor lærer jeg best nye ting? Hvor trives jeg best?» På denne måten sikrer en at barn som ikke snakker så mye også får en god anledning til å fortelle sin historie, og hva de er opptatt av. Språklig svake barn kan være visuelt sterke, og fotografiene blir en god støtte. Dermed får også disse barna anledning til å reflektere rundt sine egne læringsprosesser. Barna kjenner seg igjen i de forskjellige *situasjonene* som er fotografert, og ved hjelp av bildene sikrer en at alle barna forstår spørsmålene og innholdet i det som snakkes om.

VISUELL HJELP

Det er ellers mange situasjoner i barnehagen der fotografier eller illustrasjoner kan gjøre det enklere for barn å forstå sammenhenger. I samlingstunden vil bilder fra eventyr, sanger, rim og regler eller fra temaet som tas opp, kunne gi barn hjelp til å forstå innholdet i det som blir formidlet. For barn som trenger ekstra assistanse i sin språkutvikling, er dette spesielt viktig. Bilder fra et eventyr gjør det også lettere for barn selv å kunne gjenfortelle eventyret.

Bilder av barnehagens dagsrytme er en god støtte for nye og utrygge barn. Disse bildene gir barna faste holdepunkt for dagen, og skaper forutsigbarhet. Dette er ekstra viktig i arbeid med barn med spesielle behov eller for barn som snakker et *annet* språk, for å fremme deres språkforståelse.

For barn som ikke snakker norsk, er bilder en god måte å kunne gjøre seg forstått på. Bildene sikrer også at barna har en sjanse til å forstå hva personalet og andre barn prøver å fortelle dem.

Fotografer de forskjellige påleggssortene som barnehagen tilbyr til lunsj, da kan barna peke på det de vil ha. Ta bilder av klær, for å vise hvilke klær vi trenger å ta på oss når vi skal ut. Ta bilder av ulike lekekroker eller aktiviteter i barnehagen, for å synliggjøre hvor vi kan leke eller hva vi kan gjøre den dagen. Bruk bilder i foreldresamarbeidet med foreldre som ikke snakker så godt norsk. Det er lettere å forklare hva en nissefest eller et karneval er når en samtidig kan se på bilder.

Progresjonsplan for IKT og digitale verktøy i førskolen	
Prosessmål	**Tiltak**
• ***Barna skal få erfaring med forskjellige tekniske hjelpemidler – der det er naturlig.***	• *Barna får være med de voksne når de bruker tekniske hjelpemidler (f.eks. datamaskin, digitalkamera, skriver eller skanner)*
• ***Barna fotograferer og dokumenterer barnehagehverdagen sin.***	• *Barna fotograferer selv, skriver ut bildene og forteller hva de ser* • *Barna er med og dokumenterer, bl.a. til permen sin, dagsrapport og plakater* • *5–6 åringene er dagens fotograf og lager dokumentasjon til f.eks. en dagsrapport: de fotograferer selv, skriver bildene ut, og lager eller skriver tekst til (tekstskaping).* • *5–6 åringene dokumenterer med foto og tekst til permen sin og eventuell skolemappe.*
«Barnehagen skal bidra til at barna erfarer hvordan teknikk kan brukes i leken og hverdagslivet. (…) Personalet må bygge på og videreutvikle barnas erfaringer med tekniske leker og teknikk i hverdagen.» Rammeplanen (s. 39).	

Fra progresjonsplanen i *Del gleder! Digital kompetanse i barnehagen* (Undheim/Aschehoug Gan forlag)

VISUELL DOKUMENTASJON

Barn studerer, kommenterer og undrer seg i lang tid over dokumentasjon som f.eks. henger på veggen i barnehagen. Dersom personalet lytter til barnas refleksjoner rundt bildene, oppnår de

Høsten 08 bruker 5-åringene Mattemeisen *(Didaktiv) på tur fast en gang i uka. Der blir bl.a. barna utfordret med ei gåte: «Rund som en ball og lang som en kirkevegg. Hvem er jeg?» Barna ser at nøstene er like store, og setter ord på det de ser. Når barna ruller tråden ut, ser de imidlertid at tråden i det ene nøstet er mye lengre enn det andre, og undrer seg sammen med de voksne over hvorfor det er slik.*

stor innsikt i hva barna faktisk har lært og hva de husker fra en gitt situasjon. Den visuelle dokumentasjonen kan derfor være et godt verktøy for refleksjon og utvikling, og dermed bidra til å drive en pedagogisk prosess framover. Derfor bør bruken av fotokameraet i barnehagen allerede være på plass i planleggingen av aktivitetene, slik at bildene kan brukes målbevisst både under og etter aktivitetene.

Plakater med bilder og tekst på veggen i barnehagen er *viktig* dokumentasjon, og er tilgjengelig for alle som er innom. *Plakater* og annen dokumentasjon kan med fordel også

Eksempel på plakater i forbindelse med et prosjekt

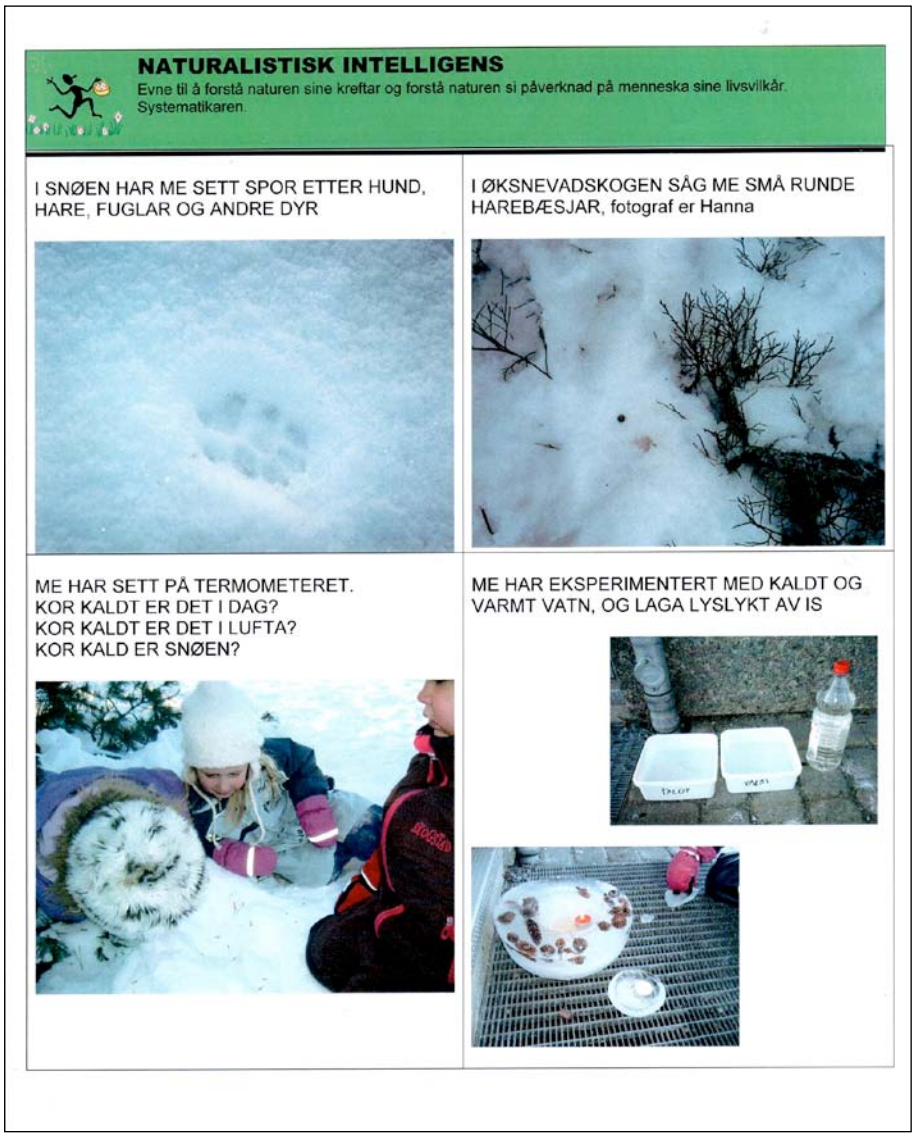

DETTE HAR ME LÆRT OM KRÅKA

OPPSUMMERING 20.04.10

KRÅGÅ ER FLINKE TIL Å HAKKA MED NEBBET (hakkspising)

KRÅGÅ SITTE I TREET, NÅR ME HENGE OPP MAT, FLYR KRÅGÅ TIL MATEN.

KRÅGÅ ER FLINKE TIL Å FLY. HU FLAKSE MED VINGENE FOR Å FLY.

KRÅGÅ ER LIGA TUNGE SOM EIN SMØRPAKKE

KRÅGÅ ER SVARTE, GRÅE OG KVITE

KRÅGÅ BYGGER REIR. HU BUR I REIRET. HU BYGGER REIRET SJØLV AV KVISTER OG PINNER.

KRÅGENE LIKAR FUGLEMAT OG NØDE. NÅR DEI EDE NØDE FÅR DEI HAKK I NEBBET.

KRÅGENE FLYR IKKJE MED KRÅGEFLY, DEI FLYR MED VINGENE SINE.

KRÅKENE EDE MAKK, DEI ELSKER MAKK!

SOSIAL INTELLIGENS

Evne til å forstå *andre* sine kjensler og hensikter. Den sosiale.

EKORNA HAR HATT OM SINNESMESTRING OG ENKEL PROBLEMLØYSNING.

BARNA HAR KOME MED MANGE GODE FORSLAG TIL LØYSING FOR AT ALLE SKAL HAR DET GREITT I LEIKEN.

ME HAR ØVD PÅ Å SEIA FINE TING TIL KVARANDRE NÅR EIT BARN SIT I "DEN GODE STOL".

I ANIMASJONSFILMEN SYNTES EKORNA AT DET VAR VIKTIG AT DYRA HJALP KVARANDRE OG AT DEI VART GODE VENNER.

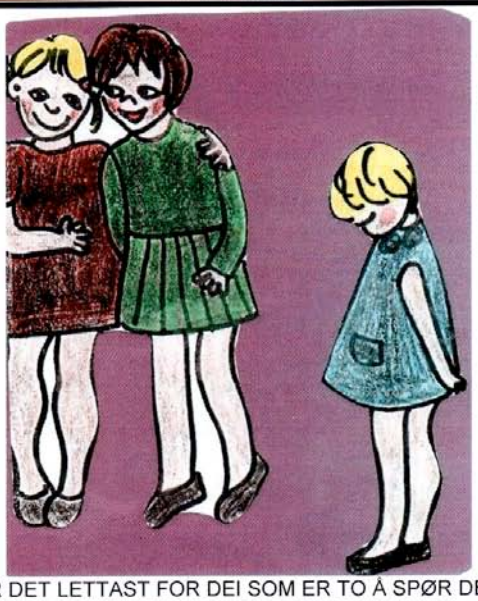

ER DET LETTAST FOR DEI SOM ER TO Å SPØR DEN SOM ER ALEINE OM DEI SKAL LEIKA ILAG?
ELLER ER DET LETTAST FOR DEN SOM ER ALEINE Å SPØR DEI SOM LEIKAR OM Å FÅ VERA MED?

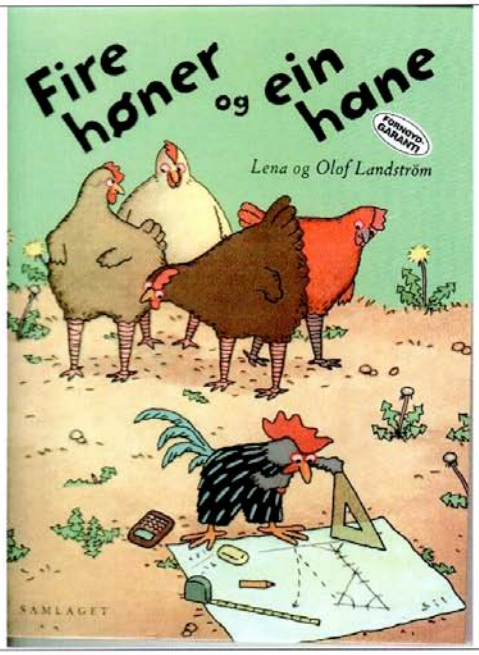

EKORNA HAR LESE MANGE BØKER OM VENNSKAP OG INKLUDERING

ME HAR OG LESE BOKA "FIRE HØNER OG EIN HANE", SOM HANDLAR OM Å DELA RETTFERDIG.

KVA VIL DET SEIA Å DELA RETTFERDIG?

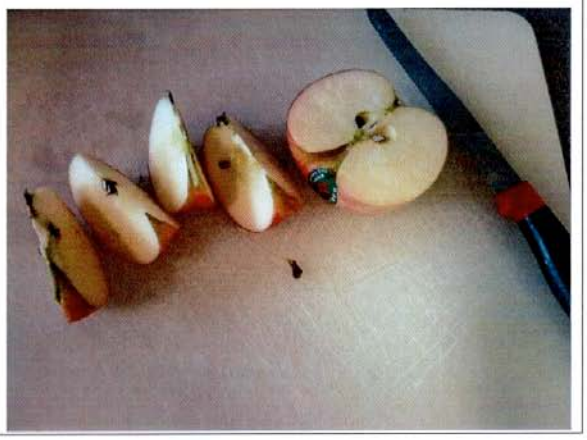

publiseres på Internett, bare en er kritisk til hvilke bilder som brukes. På Internett når informasjonen fra barnehagen ut til flere. Bilder kan også brukes som et tilbakeblikk på tidligere opplevelser og erfaringer. Som et supplement til plakater, eller istedenfor, kan bilder fra en aktivitet eller et tema også lages som ei bok. Dette gir barna mulighet til å se, huske og lære av prosessene og aktivitetene som de er en del av i barnehagen.

Bilder er viktig dokumentasjon, men de kan lett feiltolkes, jf. avsnitt om bildetekst. Derfor er det avgjørende at personalet har en bevisst holdning med hensyn til hvilke bilder de bruker. Det er også vesentlig å bruke tid til å reflektere rundt innholdet i bildene, sammen med barna, men også i personalgruppa. Dette gjelder både når bildene brukes internt i barnehagen og når de publiseres på Internett.

SPØRSMÅL TIL DISKUSJON:

- *Hva fotograferes i barnehagen?*
- *Er det mest portrettfoto, eller er det situasjonsfoto av barn i forskjellige aktiviteter eller lek?*
- *Er det enkeltfoto eller er det flere foto fra samme aktivitet?*
- *Hvem er det som fotograferer, de voksne eller barna?*
- *Og minst like viktig, hvem bestemmer hva som skal fotograferes, og hva som skal skrives ut etterpå?*

DOKUMENTASJON AV PERSONLIG UTVIKLING

Barn liker å klare selv, og dette gir barnet en mestringsfølelse. Slike situasjoner bør også fotograferes og dokumenteres.

Alle disse barna er i alderen 1½ –3 år.

Styrk barnets selvfølelse ved å vise at det de gjør er så verdifullt at vi tar bilde av det! Slike «private» bilder bør samles i en perm eller lignende. Skriv gjerne ut litt flere bilder til de barna som trenger ekstra visuell støtte for selv å kunne fortelle. Barna «leser» permene sine om igjen og om igjen, for hverandre, for personalet og for foreldrene. Ofte høres ivrige samtaler om de forskjellige opplevelsene og aktivitetene som barna husker og blir minnet om når de ser bildene.

Denne type foto er svært bevisstgjørende for både barna og personalet, og det er med på å gjøre barnets læring synlig for barnet selv, for personalet og for foreldrene. Sett av tid i personalgruppa til å reflektere rundt bildene, for å kunne hjelpe barnet best mulig videre i dets utvikling.

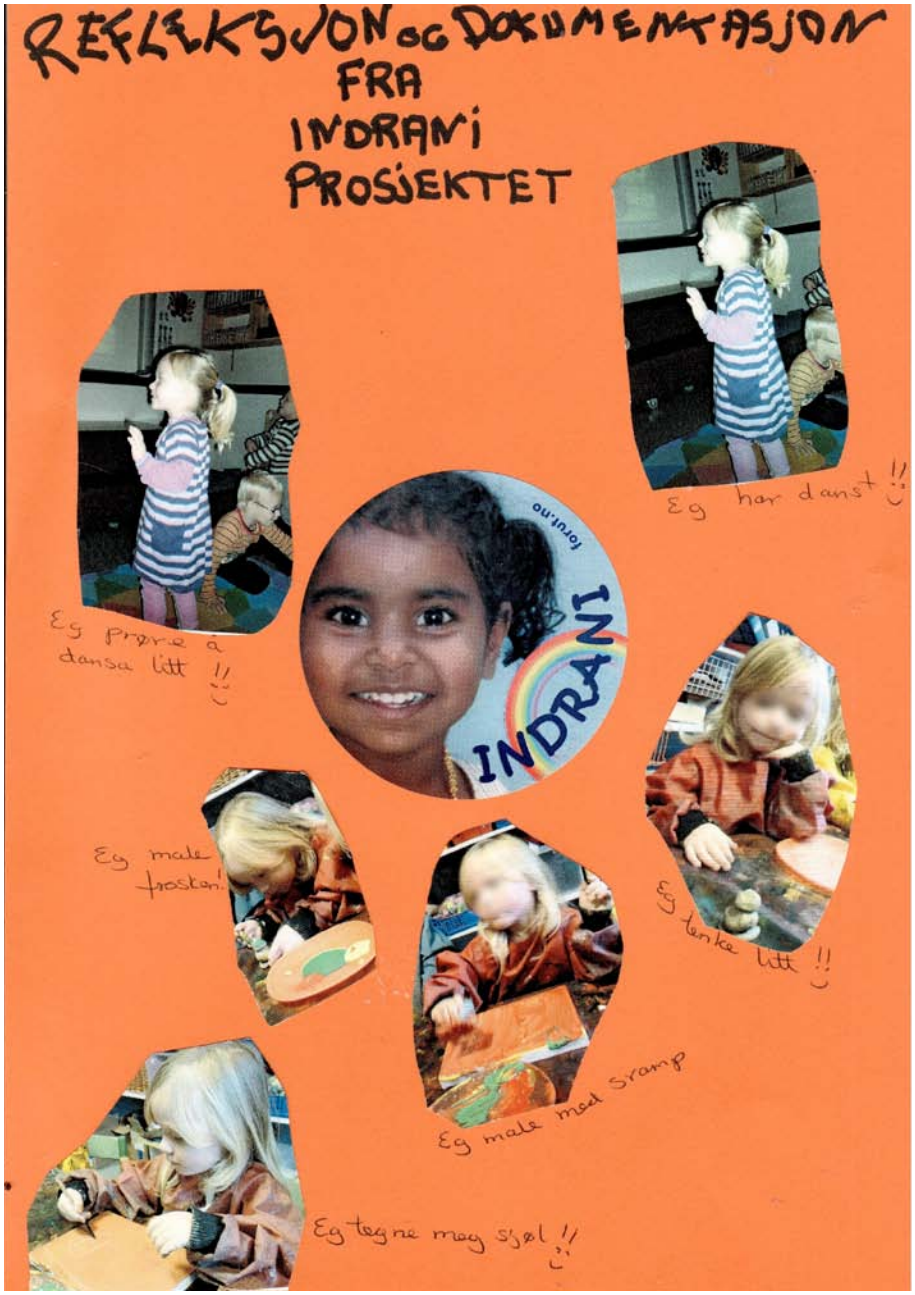

Når barn tidlig erfarer at personalet tar bilder av det som barna er opptatt av og interessert i, vil barna erfare at det de synes er viktig blir verdsatt av de voksne, noe som igjen styrker barnas selvtillit og selvfølelse. Det er imidlertid like viktig at personalet bryr seg om hva barna ikke ønsker at skal fotograferes. Barn har rett på privatliv, og personalet verken skal eller kan dokumentere alt. Barnas mening er viktig, også på dette området!

Bruk også fotografi som utgangspunkt for evaluering av og refleksjon rundt et prosjekt (tema) sammen med barna, både underveis og etterpå. Slik kan barna være aktive deltakere i barnehagens dokumentasjonsarbeid. Under ser dere et utdrag fra en oppsummering laget av ei jente på 4 år. Hun har valgt bilder av det som hun synes har vært kjekt i prosjektet om *Indrani*, og har diktert hvilken tekst som skal skrives. Dette tar ikke lang tid, og alt gjøres sammen med barna. På baksida har vi skrevet litt om hva hun husker best fra prosjektet: «Indrani bor i India. Hun synger 'Rice and curry', og den sangen kan jeg og. Indrani gikk i barnehage, akkurat som jeg. Indrani var 5 år. Hun liker godt å danse.»

Et nærbilde av et terrarium, ei delt kokosnøtt, en bukett løvetannblomster, og en stein med frost på blir mer levende når fotografen går nær og fokuserer skikkelig. Barna synes det er spennende med isen som de finner i skogen.

FOTOTIPS TIL DE VOKSNE!

Gå nær motivet

- Voksne har mye å lære av å se på hvordan barn fotograferer.
- Noen ganger ødelegges her-og-nå-situasjonen dersom en voksen nærmer seg med et kamera. Da bør en heller la være å fotografere. Situasjonen her-og-nå er tross alt det viktigste!
- Unngå bruk av zoom dersom du kan. En del kameraer har for dårlig zoom, og bildene blir lett uskarpe dersom en zoomer for mye.
- Bildet blir bedre dersom du heller går nærmere. Men hvis det ikke er mulig å gå nærmere, eller du ødelegger situasjonen ved å gå nærmere, kan du bruke zoom.
- Ved portrettbilder, f.eks. av barn til en bildecollage av ansiktsuttrykk, kan det være lurt å prøve seg fram, både ved å gå nær, men også ved å trekke seg litt lengre vekk og heller zoome.

Lær kameraets forskjellige funksjoner og innstillinger.

- Å skru blitzen av og på
- Å fotografere nære ting, f.eks. meitemarker eller andre småkryp
- Å slette bilder
- Å endre oppløsningen på bildene som tas

Disse bildene er tatt fra barnets perspektiv, dermed klarer fotografen å «fange» øyeblikket.

Fotografer fra barnets perspektiv

- Gå ned på kne, eller sett deg på gulvet. Små barn må se opp på voksne som står, og de er vant til å se voksne fra et nedenfra-og-opp-perspektiv. Når voksne fotograferer små barn stående, ser barna seg selv på bildet fra et ovenfra-og-ned-perspektiv. Dersom fotografen attpåtil sier «se her,» så ser barna opp, og da får de ofte et ganske forvrengt uttrykk i ansiktet.
- Dersom fotografen heller setter seg ned på kne eller på gulvet, klarer man i mye større grad å fange øyeblikket og det barnet er opptatt av. Fotografer barnet først mens det er konsentrert om det som det holder på med, så kan du heller si «se her» og evt. fotografere barnets ansikt etterpå.

Denne artikkelen er en redigert versjon av kapittel 3 i Marianne Undheims bok ***Del gleder! Digital kompetanse i barnehagen*** *(GAN Aschehoug 2010). Boka har som siktemål å bidra med tips og ideer til bruk av ulike digitale verktøy sammen med barna, for å nå målsetningen om at digitale verktøy skal integreres i det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Undheim er førskolelærer med videreutdanning i IKT i barnehage.*
http://marianneundheim.blogspot.com/

REFERANSER:

Datatilsynet (2008): *I beste mening – et veiledningshefte om bilder av barn på nett*. Kan bestilles eller lastes ned fra: *http://www.datatilsynet.no/templates/form____2486.aspx*

Høigård, Anne (08-09): Flere foredrag i Klepp kommune høsten 08 og vinteren 09.

Kunnskapsdepartementet (2006): *Rammeplan for barnehagens innhald og oppgaver.*

Lindén, Nora og Moberg, Lila Marie (2008): *Barn og kommunikasjon – om små barns bruk og utforsking av digitale verktøy*. Bergen: Gyldendal Akademisk.

Mattemeisen. Begynneropplæring i matematikk ute for barnehage og skole. Kan bestilles hos Didaktiv: *http://www.didaktiv.no/*